

ብዛዕባ ግራዝማች ኣለማየሁ ካሕሳይ ምርኩስ ገይሩ ንዝተጸሕፈ ጽሑፍ ዝተውሃበ ገለ መኣረምታ!

#ብዛዕባ ግራዝማች ኣለማየሁ ካሕሳይ ኣድሂቡ፡ሥነ-ጥበቦኛ ወሰንየለህ መብረቁ ሓንቲ ሓጻር ጽሕፍቲ ናብ ኣንብብቱ፣ኣብ ቐረባ መዓልቲ ኣቕሪቡ ነይሩ ኢዩ።እንተኹን ብቋንቋ ኣምሓርኛ (እማርኛ) ዝተጸሕፈ ብምኳን፣ብቀዳምነት ናብ ቋንቋ ትግርኛ ብሓርፋፍ ሣውያ ተርጓሚ ክቐርብ ፈቲነ ኣሎኹ።

ንእግራ-መገደይ ድማ ክእረም ዝግብኦ ነጥብታት ስለ ዘሎ ድማ ንገሊኡ ክጠቐሶ ክፍትንዮ።መምህር ኣለማየሁ ካሕሳይ፡ከም ኮመድያን ቶቶ ኣብ ዓዲ-ጥልያን ይኹን ከም ዓሊ ስዒድ ባና ዝተብሃለ ዉሩይ ኮመዲያን (ኣብ ኤርትራን ኣብ ኢትዮጵያን ዝተፈልጠ-ዉርይ ኮመድያን ዝነበረ) ዝረኣዩን ካብ መድረኽ ናብ መድረኽ ሰጊሮም፣ናብ በሪኽ መድረኽ ዝደየቡ፣ሓደን ዝበሰሉን ሥነ-ጥበቦኛ ምዃኖም ኣይከሓድን እዩ።ቀላዳይ(ቀያዲ) ብምንባሮም ድማ ዋዝኦምን ቀልደኦምን ዝተኸታተሎ ኩሎ ዝምስክሮ ሓቂ ኢዩ እብል።

(ኣብ መዋእለ ሕጻናት ተምሃራይ ከለኹ ይኹን ደሓር ከስተምህሩ ከለዉ ዝገብርዎ ዝነበረሩ፣ብዓይነ ሥጋ ሕጻን ይኹን ብድሕራኡ ክዕዘብ ዕድል ብምግባራይ-እናሻዕ ቕጅል እብለኒ እዩ።)

ብዝኹን ኣብተን ቐንዲ ክእረማ ኣለዉን ዝብለን ድማ ሓንቲ ምስረታ ማትኣ ኢዩ።ንሱ ድማ ማትኣ ብዕለት 3 ወርሒ ነሓስ 1961 ዓ/ም/ፈ ወይ ድማ ኣብ 1953 ዓ/ም 18 ዝኣባላታ ማሕበር ትያትር ኣስመራ ብዕለ ተምስረተት።

ኣብ ወርሒ መስከረም ኸኣ፡ኣብ ቤት ጽሕፈት መኳንንቲ ሎሚ ቤተ-መንግስቲ ኮይኑ ዘሎ፡ ንሓደሽ ዓመት ምርኢታ ኣቕረበት።

ቐድሚ ማትኣ ግን ዝተወሰነ መድረኻትን ማሕበራትን ነይረን እየን።እተን ቐንዲ ድማ እዘን ዝስዕባ እየን። ማተደ ድማ ዕለት 12 ወርሒ ሕዳር 1947 ዓ/ም/ፈ ተመስረተት፣ማሕበር ምምሕያሽ ሃገራዊ ልምዲ ንምምስራት፣ኣብ መፋርቕ ታሕሳስ 1956 ዓ/ም/ፈ ወይ ድማ ታሕሳስ 1949 ዓ/ም ብምስምማዕ-ብዕለት 3 ወርሒ ጥሪ 1957 ዓ/ም/ፈ ብዕለ ማሕበር ምምሕያሽ ሃገራዊ ልምዲ-ክትምረስት ብቐዕት።

ግራዝማች ኣለማየሁ ካሕሳይ ባዕሎም፡ ኣብ ንዘክታማት መንእሰያት ኣብ ማእከል ፓቮኒ- ከሰልጥኑ ከለዉ ካብ ዝተዛረብዎ ዘረባታትን ዝበልዎ ብህሎታትን ኸኣ፣ ቐድሚ እዚ'ታት ኣብ እንዳ-ማርያም ቤተ-ክርስትያን ዝቐርብ ዝነበረ መድረኽ ይኹን ኣብ ካልእ ኣብ 1943/44 ዓ/ም/ፈ ወይ ድማ ኣብ 1936 ዓ/ም ትያትር ይሰርሑ ምንባሮም ክዝንጋዕ የብሉን ክብል እፈቱ።'

ብዝኹን ንሥነ-ጥበቦኛ ወሰንየለን መብረቁ ሓገዝ ተኮኖ ካብ ዝብልን ንሓደ ዓቢይ ትካል ጥበብን መድረኽን ማለት ብሔራዊ ትያርት ሓላፊ ኮይኑ ይሰርሕ ስለዘሎ-ዝዚ መበል 100 ዓመት መድረኽ ትያትር ኢሎም ዝዳለዉ ዘለዉ ኣብ ታሪኽ ትያትር ኣድሂቦም ዝጸሓፉ ካብ ዘለዉ ጽሑፋት ከም መወኸሲ ወሲዶም ካልእ ጌጋታት ንክይፍጠር ዝዓለመ እቲ ቐንዲ ዕላመይ'ዩ።

ሥነ-ጥበቦኛ ወሰንየለህ መብረቁ ተኩን ንሓሳብ-ጽሑፊይ ብእወንታ ዓይኑ ከም ዝርእዮ ተስፋይ ዝለዓለ'ዩ።ቐድሚ ሎሚ ምስ ሓደ ብጻዩይ ብምኳን ቃለ መጠይቕ ኣካይድናሉ ብምንባርና ድማ ከም ቃሉ መሰረት ዳግማይ ቃለ መጠይቕ ምሳይ ክገብርን ኣብ ዝስንዶን ዝጽሕፎን ዘበለ ክሕግዘንን ክተሓባበረንን ተስፋይ ወሰን የብሉን እዩ እብል።

ምስ እዚ ኣተሓሒዞ ድማ ንግዱስ ሥነ ጥበበኛ ኣፈወርቂ መዝገቦ ብዛዕባ "ሰረቕብርሃን ይኹን ሰረቕብርሃን~ ወይ ድማ ሠረቕብርሃን/ሰረቕብርሃን" ኣተሓሒዞ ኣብ ኣስመራ ቐደም ዘጋጠመ ተንገፎንን ታሪኽ ሙዚቓ እታ ዝፈልግ ሕብእብእ ዘይብላ ክዕልሊ ምክኣሉ ብዙሕ ክርዳእን ካልእ ርእየት ክውንን ገይርኒ ኣሎ።

ምስ ጽሑፍ ወሰንየለህ መብረቁ ክሳነይ ዝክእል ዛንታ፡ክቡር ጸሓፍን ተመራምርን ታሪኽ ኣቶ ገብረሚካኤል ግርሙ (በዓል በራቕቶ)-ሓደ መዓልቲ ብዛዕባ ኣብ ስርሖም ዘጋጠሞምን ኣብ ቤት ፍርዲ ከመይ ገይሮም፣ብጥበባዊ ሣውያ ገይሮም፡ከም ዘምለጡን ዝገልጽ ሒዘልኩም ክመጽእ ተስፋ እንብር።

**"Wesenyeleh Mebreku
ጥበብና ጥበበኞች
አለማየሁ ካህሳይ /ግራዝማች/
በኤርትራ የትግርኛ የዘመናዊ ቴአትር መሥራቾች አንዱ**

(ጥበብን ጥበበኛታት
አለማየሁ ካህሳይ (ግራዝማች)
ኣብ ኤርትራ፣ኣብ መስራቲ ዘመናዊ ትያትር ትግርኛ ሓደ ዝኩኑ ኢዮም።)

ለኤርትራውያን እንደ ዘመናዊ ቴአትር አባት የሚቆጠሩት ግራዝማች አለማየሁ አለማየሁ ካህሳይ -እንደ አውሮፓውያን አቆጣጠር 1940 ዓ/ም አለማየሁ ካህሳይ ማህበር ቴአትር አስመራን ከሙያ ባልደረቦቻቸው ጋር ከመመስረታቸው በፊት ቴአትሮች ሁሉ ለቅኝ ገዢዎቹ ኢጣልያውያን ብቻ ታስበው የሚዘጋጁና የሚቀርቡ ነበሩ።

በ1940ዎቹ አጋማሽ ላይ ቴአትር ለኤርትራ ተወላጆች በሚገባና በሚመጥን መልኩ በትግርኛ ቋንቋ በመድረክ መታየት ጀመረ።

(ኣብ ኤርትራ ከም ሓደ ኣቦ ዘመናዊ ትያትር ዝቀጸሩ ወይ ዝሕሰቡ፡ ሰብ ተሃልዮም ግራዝማች አለማየሁ ካህሳይ'ዮም-ኣብ 1940 ዓ/ም/ፈ፡ኣቶ አለማየሁ ካህሳይ ምስ ሞያውያን ብጸቶም ብም'ኳን ንማሕበር ትያትር ኣስመራ ቕድሚ ምምስራቶም፣እቲ ናብ ሕዝቢ ዝቐርብ ዝነበረ ትያትራት ናብ ባዕዳውያን ገዛእቲ ጣልያናውያን ጥራሕ ዓሊሙ ዝዳለው ነበሩ።

ኣብ መፋርቕ 1940ታት ትያርት ንተወለድቲ ኤርትራ ብዝገባእን ዝምጥንን መልክዕ ብቋንቋ ትግርኛ ኣብ መድረኽ ክረኣይ ጀመረ።)

በተለይ ኢጣልያኖች ወጥተው እንግሊዞች አገሪቱን ከተቆጣጠሯት በኋላ ቴአትሮች ዋዛና ቁም ነገርን ያዘሉና ሁለት አይነት ትርጉም እንዲኖራቸው ታስቦና ታቅዶ ይጸፉና ይዘጋጁ ነበር።ታዲያ ግራዝማች አለማየሁ ካህሳይ በእንግሊዞች አገዛዝ ዘመን በአንዱ ቀን ማህበር ቴአትር አስመራ ትርኢቱን ሲያቀርብ በተናገሩት ንግግር ተከሰው ፍርድ ቤት ቀርበው በዚህ ሁለት ትርጉም በሚሰጥ የቋንቋ አሽመራህል ተብለው ከቀረበባቸው ክስ ነጻ ሆነዋል።

#(ብፍላይ ጣልያናውያን ወጺኦም እንግሊዛውያን ነታ ሃገር ምስ ተቆጸጸራ ንደሓር ትያትራትን ዋዛን ቁውምነገርን ዝሓዙ ክልተ ዓይነት ትርጉም ከም ዝህልዎ-ተሓሲብሉን ተወጢኑን ይዳለው ነበሩ።ግራዝማች አለማየሁ ካህሳይ ድማ ኣብ ኣብ ዘመነ መግዛእቲ እንግሊዛውያን፣ሓደ መዓልቲ ማሕበር ትያትር ኣስመራ ምርዲት ኣብ ዘቐርብሉ እዋን ብዝተዛረብዎ ዘረባ ተኸሲሶም ኣብ መጋበኣይ ቤት-ፍርዲ ቀሪም-ብቲ ክልተ ትርጉም ዝህብ ቋንቋ ብኣሽምሙር ተዛሪብኻ ኢኻ ተባሂሎም፡ኣብ ዝቐረበሎም ክሲ ናጻ ተባሂሎም'ዮም።)

የሆነው ነገር እንደዚህ ነበር።ከቅድመ እንግሊዝ አገዛዝ አስቀድሞ ራቢጣ አል ኢስላሚያ የሚል ቡድን ከፍተኛ እንቅስቃሴ የሚያደርግበትና እነአለማየሁ ካህን ደግሞ የሚያራምዱት ሌላ ከራቢጣ ሐሳብና ተልኮ ጋራ በማይገጥም ሌላ መስመር ላይ ነበሩ።

#(እቲ ዝኩነ ነገረ ከምዚ ኢዩ።ጅድሚ ምምሕዳር ኢንግሊዝ ኣቐድሞ ኣቢሉ ራቢጣ ኣል-እስላምያ ዝበሃል ጉጅለ ዓቢይ ፖለቲካዊ ምንቅስቃስ ኣብ ዝገብረሉ እዋን እኒ ኣለማየሁ ካህን ድማ ዝገ-ስጉስም ስነ-ሐሳብ ካልእ ተልእኮ ብዘይጋጠም መስመር ነበረ።)

እንግሊዞች አገሪቱን ከተቆጣጠሩ በኋላ ማንም ወገን አንዱ የሌላውን ስም እያነሳ እንዳያብጠለጥል የሚል ጥብቅ መመርያ ከወጣ በሁዋላ በአንዱ ቀን ግራዝማች አለማየሁ ካህን በመድረክ ላይ የሚቀርቡ የሙዚቃ ትርኢቶችን በመምራት ላይ እንዳሉ በንግግራቸው መሀል «ራቢጣ ዘሊላ ዘሊላ ናብ መሬታ» (ጥንቸል ዘላ ዘላ ተመልሳ ከመሬት) በሚል ተረት ራቢጣዎችን ያስቆጣ አሽሙር በመናገራቸውና የእንግሊዞችንም የክልከላ አዋጅ በመጣሳቸው ተከሰው ፍርድ ቤት ቀረቡ።

ፍርድ ቤት ቀርበው ለምን እንደዚህ ብለው እንደተናገሩ እንዲያብራሩ ሲጠየቁም «ክቡር ፍርድ ቤት እኔ እራቢጣ የሚል ቃል ካፌ አልወጣም» ብለው ተከራክሩ።

#(እንግሊዛውያን ነታ ሃገር ብዝተቋጸጸረ ዝኩነ ይኹን ኣካል ወይ ባእታ ንካልእ ኣካል ወይ ባእታ ፖለቲካ ኣልዒሉ ክነቕፍ ይኹን ከናኣስን ወይ ከናሹ ከም ዘይብሉ ተሪር መምርሒ ድሕሪ ምውጽኡ-ሓደ መዓልቲ ግራዝማች አለማየሁ ካህን ድረስ መድረኽ ኮይኖም ንሙዚቃዊ ትርኢት እናመርሑ ኸለው፡ኣብ መነሻ ዘረብኦም ~"ራቢጣ ዘሊላ ዘሊላ ናብ መሬታ" ዝብል ጽንጽዋይ ብምዝራቦም ንኣባላት ኣል-ራቢጣ ኣዚዩ ዘቆጠዔ ኣሽሙር ብምዝራቦም-እንግሊዛውያን ዝሃብዎ ኣዋጅ ከለላ ብምጥሓሶም፣ኣብ መጋብኣያ ቤት ፍርዲ ቀረቡ።ኣብቲ መጋብኣያ ቤት ፍርዲ ቐሪቦም ድማ ንምንታይ ከምኡ ከም ዝበሉ መብርሂ ክህቡሉ ኣብ ዝተሓተትሉ እዋን ድማ "ክቡር ፍርዲ-ቤት ኣልራቢጣ ዝብል ቃል ፍጹም ካብ ኣፈይ ኣይወጸንዩ።"-በሉ።

እና ታዲያ ምን ነበር ያልከው ተብው ለቀረበላቸው ጥያቄ ሲመልሱም «ክቡር ፍርድ ቤት ባገራችን አንድ ተረትና ምሳሌ አለ። እሱም ማንቲሌ ዘሊላ ዘሊላ ናብ መሬታ የሚል ነው። በመሆኑም እኔ የሙዚቃ ትርኢቱን በምመራብት ሰእት ይህንኑ ተረትና ምሳሌ በንግግራ መሀል አስገብቻለሁ እርግጥ ነው ማንቲሌ በሚለው ስያሜ ፋንታ ራቢት የሚለውን የእንግሊዘኛ ቃል ተጠቅሚያለሁ።

የእንግሊዘኛው ራቢት ወደ ትግርኛ ቋንቋ ሲመለስ ማንቲሌ ይሆናል፤ ብለው መከራከርያቸውን በማቅረባቸው ከዳኞቹ መሀል አንደኛው ኤርትራዊ በመሆኑ እውነትም የተባለው ተረትና ምሳሌ በትግርኛ ቋንቋና ባህል ውስጥ መኖሩና የእንግሊዘኛው ቋንቋ ራቢት የትግርኛ ትርጉም ማንቲሌ መሆኑ ተረጋግጦ ከክስ ነጻ ሆነው ወደ ቤታቸውገብተዋል።

#(እሞ ደኣ እንታይ ደኣ ኢኻ ዝበልኻ ተባሂሎም ሕቶ ኣብ ዝቐረበሎም ኸኣ ከምዚ ክብሉ ምላሾም ሃብሉ። ~ "ክቡር ፍርድ ቤት ኣብ ዓድና ሓደ ትረኻን ዛንታን ኣሎ።ንሱ ኸኣ-"ማንቲላ ዘሊላ ዘሊላ ናብ መሬታ ዝብል ኢዩ"።

በዚ መሰረት ኣነ ነቲ ምርኢት ሙዚቃ መብርሂ ኣብ ዝህበሉ እዋን ነታ ዛንታ ትረኻን ምሳሌን ኣብ መንጎ ኣእትየዩ እዩ።ነታ 'ማንቲላ' ትብል ስያመ ድማ 'ራቢት' ትብል ቃል ቋንቋ እንግሊዝ ተጠቒመ እዩ።

እታ 'ራቢት' ትብል ቃል ቋንቋ እንግሊዝኛ ድማ ብትግርኛ ማንቲላ እዩ

ትብሃል። ብምባል መከራኸሪ ሓሳቦም ብምቕራቦም-ሓደ ካብ'ቶም ደያኑ ኤርትራዊ ብምኳኑ እቲ ዝተብሃለ ዛንታ ትረኻን ምሳለን ኣብ ባህሊ ተዛረብቲ ቋንቋ ትግርኛ ከም ዝርከብን እታ 'ራቢት' ትብል ቃል ድማ ብቋንቋ ትግርኛ ማንቲለ ምኳኑ ተረጋጊጹ ካብ ሃይዲ ክሲ ናጻ ተባሂሎም-ናብ ቤቶም ብሰላም ኣተዉ።)

ካነጋገር ይፈረዳል ካያያዝ ይቀደዳል።

“ካብ ኣዘራርባኻ ይፍረደኻ፣ካብ ኣተሓሕዣኻ ይቕደደኻ!”-ቢሉ ከያኒ ወሰን የለህ መብረቕ ብዕለት 7 ግንቦት 2021 ዓ/ም/ፈ ናብ ኣንባብቱ ዝጸሓፎ እዩ።

ከም ዝፍለጥ ኣብ መቃን ጊዜ ደርጊ ከያኒ ወሰን የለን መብረቁ ምስ መምህር ግርማይ ገብረጻድቕ ኣብ ጉዳይ ‘ኪነት ኣስመራ ማእከል’ ኣድሂቦም ኣብ ማዕከናት ዜና ሓያል ክትዕ ይገብሩ ብምንባሮም ስዒቡ ሬድዮ ድምጺ ሓፋሽ ነቲ ትሕዝቶ ንፃፃ ብዝጥዕማ ቃንያን ተቐንያይን ተቃልሕ ምንባራ 40 ዓመት ኣቢሉ ንድሕሪት ምምላስ ከድልይ እዩ።

በዚ ድማ ግራዝማች ኣለማዮሁ ካሕሳይ፣ ንከያኒ ወሰንየለህ መብረቁ ተኪኦም ናብ ቦትኡ ከም ዝመጹ ማህደራትን መሰካኸርን ይገልጹ እዮም።

ኣብራሃም ብርሃነ